

III TRANSCRIPTIE INTERVIEW

TIJDSDUIDING INTERVIEW/INHOUDSOPGAVE:

1-10 min: Geboortehuis aan de Rijndijkstraat / fotoboek oma / oma en opa van moederskant woonden in de Kooi. Opa was bij de harmonie en haalde hen vaak van school. Het is even puzzelen 2 of mevr. zelf wel of niet in de Kooi gewoond heeft, maar ze verhuisde op haar 5e naar de Kooi naar de Nipponstraat (Floresstraat).

10-20: Gezinssamenstelling en samengestelde gezin van opa en oma. Opa werkte bij de gemeente en kreeg pensioen!

20-30: Lagere schooltijd was niet zo leuk. Ze vond leren niet leuk en in de klas werd gevochten met de leerkracht (nonnen) op de H. Hartschool.

30-40: De huishoudschool was wel leuk, omdat ze daar met haar handen mocht werken. In dit stukje (tussen 31.46 en 35.44) staat ze opeens op om koffie in te schenken. Wijzelf hebben moeite om de recorder op pauze te zetten, omdat we hem onbewust hebben vergrendeld. We kijken nog even naar foto's. Daarna praten we over de foto's.

40-50: Beschrijving van het leven in de Kooi. Haar vader was chauffeur bij Bosman aan de Mare en reed in een T-Ford. Dat was een grossierderij in levensmiddelen. Hij bracht de levensmiddelen naar kruideniers in de omgeving. Haar moeder verstelde overalls van de Lichtfabrieken als thuiswerk. Ze had een Singer-naaimachine.

50-60: Bombardement bij het Spoortje en bij Centraal Station.

60-70: Tijdens de hongerwinter is zij naar Albergen (Twente) gegaan om aan te sterken.

70-80: Ze komt weer terug naar huis na de bevrijding en vertelt over haar 18-jarige broer die werd opgepakt door de Duitsers, ontsnapt en in Brabant een vriendin vindt.

80-90: Zij wil met haar jongere zus uit de loopgraaf bij de Zijlstream twijgen verzamelen om de kachel brandend te houden, maar krijgt van een boer een mooie balk om mee naar huis

te nemen. Ze ging als naaister werken bij de dekenfabriek Beuth op de Kaiserstraat. Haar ouders hadden deze baan geregeld.

90-100: Ze leerde in de oorlog naaien met papier i.p.v. stof. Ze naaide zelf, ook haar trouwjurk. Later ook voor haar kinderen. Haar vader ging werken op de werf van Boot. Na de oorlog was het lastig om een woning te krijgen. Ze woonden een paar jaar op de verbouwde zolder bij haar moeder. Haar man was erg handig.

100-110: Ze kochten na twee jaar een huis aan de Oude Vest en verhuurden daarvan twee etages.

110-120: Verhuizing naar de Zoeterwoudseweg en ze beginnen een snackbar in de Kooi en later ook een in de Hansenstraat.

120-130: Later verhuizen ze naar de plek waar ze nu woont. Ze pakt haar trouwfoto van de muur en laat hem vallen, waardoor helaas het glas stuk gaat.

I-1: Fijn dat we hier mogen zijn. Zou u nog eventjes willen zeggen: uw eigen naam en uw geboortedatum?

G: M. Vlieland. Van Maria. 10-10-'31.

I-1: En uw eigen naam?

G: Hartman.

I-1: De vorige keer hebben we het er over gehad dat we vooral terug willen naar heel vroeger, hé?

G: Ja.

I-1: Toen dachten wij vanmorgen van: het zou best kunnen dat er later ook weer een interessante periode komt. Daar kunnen we het dan misschien ook nog over hebben?

G: Welja.

I-1: Ja! Wat is eigenlijk uw vroegste herinnering?

G: Rijndijkstraat.

I-1: Wat was daar?

G: Nou ja, daar was mijn geboortehuis. Daar ben ik geboren [nr. 44].

I-1: Waar is die precies?

G: Eh, een zijstraat van de Hoge Rijndijk.

I-1: En die loopt dan...

G: Nou, [lachend] toen liep tie niet verder dan tot het einde van de straat.

I-2: Is tie doodlopend?

G: Nee, dat is tie niet meer. In de tussentijd...

I-1: Hij is er helemaal niet meer?

G: Jawel.

I-1: Een klein stukje nog maar?

G: Nee, hij is er nog helemaal, maar hij is natuurlijk... hij is daar bij de Kanaalweg. Is daar weer een weg achter, of een, ja, hoe moet ik het zeggen? Huizen achter gebouwd!

I-2: Okay.

I-1: En staat uw geboortehuis er nog?
 G: Die staat er nog!
 I-1: Ja, welk nummer was het, weet u dat nog?
 G: Iets in de veertig. Geen idee precies, maar iets in de veertig.
 I-1: Okay.
 G: Ja, die staat er nog! We deden wel eens, hoe noemen ze dat? Dan ga ik op memory tour.
 I-1: Ja?
 G: Ja, dat doe ik wel eens.
 I-2: U gaat er nog wel eens langs?
 G: Ja, het is maar, het is maar een heel smal straatje! Als je benen zó, schop je overal de deur open! Zoiets is het!
 I-1: Ja.
 I-2: En de huizen waren ook klein waarschijnlijk?
 G: Ja! Er was een gang en een kamer. En een kamer en een keuken. En eh..
 I-2: Dat was beneden? En een tuin waarschijnlijk?
 G: Nou... een heel, heel kleintje!
 I-2: Wat is klein?
 G: Nou, een postzegeltje!
 I-2: Dat is echt klein ja.
 G: Ja, echt heel klein.
 I-1: En met zijn hoevelen woonden jullie daar?
 G: Eh.. met een, twee, drie, met zijn vijven. Nee, niet vijf kinderen én ouders. Nee, nog niet eens. Nee, nee, één gaat er vanaf, want die is naderhand... Dus dat waren er vier én de ouders.
 I-1: Okay.
 I-2: Was u de jongste? Of de oudste?
 G: Nou, op dat moment zat ik er een beetje tussenin. Want toen ik daar woonde.. toen ik daar geboren bent, toen is daar nog een zus bij gekomen.
 I-2: Maar u was de derde?
 I-1: De derde?
 G: Daar wel ja. Ja! Het is even terugdenken.
 I-1: Ja. Hoe was het om daar te wonen?
 G: Nou, voor mij, nee, eh voor ons, was het wel goed. Want ik zeg het: ik heb over, over.. Ik zal hier een fotoboek..
 I-2: U heeft een hele stapel!
 G: Jaha! Dit is, kijk! Die heb ik zelfs ook gemaakt.
 I-2: U hebt zelf dus ook foto's gemaakt?
 I-1: De Hoge Rijndijk. Sorry, de Rijndijkstraat.
 G: Ja, maar dat is... kijk, dit is een fotoboek van mijn oma!
 I-1: O, maar dat heeft u geërfd?
 G: O, dat heb ik gekregen. Ik was de enigste die zich daarvoor interesseerde.
 I-1: Nou, fijn!
 I-2: Dit zijn foto's van uw oma, dit is het fotoboek van uw oma.
 G: Dit is van oma.
 I-1: Wat deed uw opa?
 G: Tambourette! [tambour-maître?] Dus...op de foto.
 I-2: Het was niet zijn beroep, denk ik.
 G: Nee, nee, God, ik zou niet weten wat die beste man deed.

I-1: Kunt u beschrijven wat u nou ziet? Waarom ziet hij er zo uit?

G: Nou, hij staat in het Kooipark!

I-1: En waarom staat hij daar?

G: Omdat ie woonde in de Javastraat [nr. 13; woonde voordien Atjehstraat 59a en 13] en dat ligt daar in het verlengde van. En hij staat daar zó, omdat ie gefotografeerd werd.

I-1: Ja. En waarom heeft ie dit mooie pak aan?

G: Gewoon omdat ie daarmee op de foto wilde, met die... met dit pak liep tie bij de muziek.

I-1: Welke muziek?

G: Ja, ha [lacht] God!

I-1: Was het een...

G: De Harmonie!

I-1: De Harmonie! Kijk, okay. Herinnert u zich dit? Heeft u hem zo wel eens gezien?

G: Ik heb hem zo nooit gezien; wel die foto.

I-2: Heeft u hem wel gekend?

G: Jawel! Jawel, het was een hele lieve man ook. Want hij kon ook goed pesten, hè? Want ze hadden in de Javastraat een kelder, die liep niet onder de grond, maar gewoon aan de zijkant van de kamer een kast. En nou ja, daar zaten altijd beren in. Huhu, dus als je dan stout was, dan mocht je daar in de kast.

I-2: Dan mocht je naar de beren kijken?

G: Maar, maar ik weet ook dat tie me van school haalde en dat was... eh, bij de Heilige Hartschool, op de [Heren]Singel.

I-2: Toen woonden jullie ook al in De Kooi, denk ik.

G: Mijn opa woonde in De Kooi.

I-1: Ja, maar ik herinner me dat u de vorige keer vertelde dat u ook in De Kooi gewoond heeft. Klopt dat?

G: Ja, mijn ouders!

I-1: Okay.

G: Nee, ik niet, ik heb er echt... ik kom vanuit eh...

I-2: De Rijndijkstraat?

G: Ja. Daarvandaan zijn hun naar De Kooi verhuisd, omdat haar moeder, mijn overgrootmoeder, werd ziek en mijn moeder ging daar voor zorgen.

I-1: Okay.

G: En daarom zijn we naar De Kooi gegaan als gezin en ik ben zelf verder door de stad heen gegaan / gedwaald.

I-2: U bent gewoon helemaal opgegroeid aan de Rijndijkstraat?

G: Nou nee, totdat ik vijf was. En toen zijn we naar de Nipponstraat [nr. 32] gegaan, echt naar De Kooi.

I-1: Naar de Nipponstraat?

G: Die heette vroeger Floresstraat. Nee, die heet nú misschien Floresstraat. De gemeente vond Nippon niet goed, nee.

I-1: Nee, dat heeft natuurlijk een klank gekregen door de oorlog?

G: Ja.

I-1: En toen werd hij van naam veranderd. U bent dus toch naar De Kooi gegaan.

G: Ja.

I-2: Zullen we nog even teruggaan naar de opa en oma?

G: Ja, maar die man die bracht je van school uit en dat herinner ik mij nog heel goed. Aan de hand lopend...

I-1: Met je opa, ja.

G: Maar dan eh, kon je ook verhalen vertellen!

I-2: Wie was dan het kleine meisje dat op deze foto staat?

G: Dat was mijn oudste zus. En die is onderdehand al in de negentig. [Catharina, geb. 1-12-1923].

I-2: Hoeveel jaar schelen jullie?

G: Eh, nou ik ben 86 en zij is 93 volgens mij.

I-2: Dus jullie schelen zeven jaar.

G: Jaha.

I-2: Nou, dat is best veel op deze leeftijd.

I-1: Ja maar...

G: Ja maar, dat kan je ook wel merken.

I-1: Hoe bedoelt u?

G: Nou, omdat ze doet net alsof ze je moeder is.

I-1: Ja, ze is nog steeds de oudste!

G: Dat heb ik naderhand gelezen in de krant: dat hoort zo!

I-1: Oh.

G: Dat hoort bij het de oudste zijn en dat kan ik mij ook wel voorstellen, want ik deed dat ook met de kinderen. Ik liet ze... [de bel gaat].

Ik liet mijn kinderen, nou ja, niet dat ik ze zonder toezicht liet, maar ik liet wel de oudste op eh, diegene die daarna kwam, opletten.

I-2: Die kreeg de verantwoordelijkheid.

G: Ja. Sjonge, hij ligt op tafel, zorg dat ie er niet af valt! [het gaat kennelijk over het fotoboek]

Dat is echt van de oudste!

I-1: Ja, je neemt het toch een beetje over.

G: Ja.

I-1: Zitten hier nog andere plaatjes in die u ons wilt laten zien?

G: Nou, niet die ik wil laten zien. D'r zitten wel oude plaatjes in.

I-2: Waar u wat over kunt vertellen?

I-1: Want de foto's staan niet in het interview.

G: Nee. O hier, de Javastraat! Dat is waar m'n opa woonde dan.

I-1: Ja, in de Javastraat.

G: Ja, ja.

I-1: Ik zie twee grote ramen en schuiframen.

G: Ja.

I-1: Zodat je lekker met de buurt kon meeleven!

G: Ja.

I-1: En rozen, helemaal om alle ramen heen; het ziet er heel mooi uit.

G: Jawel. Ja, we hebben het ook nooit erg gevonden daar.

I-1: Nee.

G: Nee, ze zitten er nog achter ook [kennelijk de foto's]. Nou...Ttssjj.

I-2: Zijn uw opa en oma oud geworden?

G: Nou, mijn opa [W.H.A. Hartman sr.] is 90 geworden.[geboren 17-10-1861, overl. 21-7-1951]

I-2: Zo.

G: Nou schiet me wat te binnen: hij heeft bij de gemeente gewerkt! Want hij zei altijd: "Leuk, want ik heb pensioen gekregen". Ja, want dat was toentertijd ook nog niet gewoon.

I-1: Nee, nee.

G: En hij werd steeds ouder! Dus hij heeft lang, heel lang pensioen gekregen.

I-1: Weet u wat hij deed bij de gemeente? [smid]

G: Nee, daarom zeg ik nu ook: ik weet wel waar die gewerkt heeft, maar niet wat tie gedaan heeft.

I-1: Maar hij had een baan!

G: Jawel.

I-1: Met pensioen.

G: En pensioen! En dan ga ik terug...

I-2: Was dat de opa en oma van uw vaders kant of van uw moeders kant?

G: Nee, mijn moeders kant [lees: vaderskant]. Nee, want hun waren weer een samengesteld gezin.

I-2: Wie waren een samengesteld gezin?

G: Mijn vader én mijn moeder. [W.H.A. Hartman jr., geb. 13-10-1892, overl. 2-4-1967, tr. 19-4-1922 zijn 'halfzus' Elisabeth Kop, geb. 28-10-1899, overl. 22-4-1981; zijn vader W.H.A. Hartman, geb. 17-10-1861, gehuwd met Maria van Dijk, geb. 17-12-1859, verloor zijn vrouw op 10-1-1912 en hertrouwde 7-5-1913 Catharina Colpa, geb. 30-10-1864, weduwe sinds 11-4-1912 van Nicolaas Kop, geb. 17-10-1863, wever, sajeterver. Sedert 12-12-1912 woonden beide gezinnen samen. Catharina Colpa overleed 17-12-1943].

I-1: Okay.

I-2: Dus u heeft ook halfbroers en halfzussen?

G: Nee, nee, dat niet. Maar nee, het was gewoon zo: die mensen vroeger, hè, als dan de ene de vrouw, de ander de man kwijt was, die was gestorven... dan zorgde de kerk er voor. Jaaa [lacht].

I-2: De kerk heeft ze gekoppeld?

I-1: Nou, ik kan mij dat een beetje voorstellen, die zorg!

G: De kerk die zorgde ervoor.

I-1: Dat mensen weer met elkaar in contact kwamen en dat het soms een goede oplossing was?

G: Ja, hoeft u niet...

I-2: Wat was de voorgeschiedenis van uw vader? Wat was de voorgeschiedenis van uw moeder, voordat ze elkaar weer tegenkwamen?

G: Nou ja, eerst was het, nou ja, gewoon.

I-2: Uw moeder was eerder getrouwd geweest en uw vader ook?

G: Nee, nee. want dat ging weer over een dingetje daarvóór.

I-2: Vertel!

G: Het was zó; mijn opa die verloor zijn vrouw.

I-2: Uw opa verloor zijn vrouw, okay.

G: En mijn oma, die heb ik niet meer gekend dus, die verloor d'r man en toen gingen die twee bij elkaar, samen.

I-1: Met eventueel kinderen?

G: Met de kinderen. Ja, ja, dat ging samen. Ja, dat... Dat woonde ook bij elkaar... en zo, ja.

I-1: Okay.

I-2: Dus uw moeder komt uit een samengesteld gezin?

G: Pfff, het gaat zo snel!

I-2: Het waren de opa en de oma van uw moeders kant? Klopt dat?

G: Ja [bekijken foto].

I-1: Weet u ook hoe die heetten?

G: Ja, mijn moeder heette [Elisabeth] Kop. Mijn vader heette [Willem Hendrik Andreas] Hartman.

I-1: Dit was de Koppenkant!

G: [lacht] Toentertijd ging dat heel anders!

I-2: Ja!

I-1: Ja, maar het was toch ook vaak een goede oplossing?

G: Ja, zeker.

I-1: Voor allerlei partijen!

G: Ja. Nu is het zo, dan krijg je bij al die instanties een tegemoetkoming, dan word je geholpen. Dat was toen niet.

I-1: Nee.

G: Dus dan moest je zorgen voor jezelf.

I-2: Ja. Er moest toch geld komen?

G: Zonder dat draait de wereld niet. Dus nee...

I-2: Maar het waren toch een leuke opa en oma voor u?

G: Mmmmm ...Mijn opa ja, die was hartstikke leuk. Enne, mijn oma was een beetje harder.

I-2: Okay.

G: Hm, dus. Even kijken of ik nog iets.... [bladert door het fotoboek] Jullie mogen ook wel...

I-2: Maar uw moeder, was dat dan... waren dit wel de beide ouders van uw moeder?

Opapa en oma Kop? Het was een samengesteld gezin, zegt u.

G: Ja, nee, maar ze waren ...

I-2: Wel de echte opa en oma van u!

G: Ja.

I-2: Okay. Ja, ik vind het wel leuk om even te kijken.

G: Dat mag. En dan kun je altijd nog even iets vragen. Dit zijn, dit zijn ook foto's. Dit is....van mij.

I-2: Nee, er staat niks bij geschreven, hè? Om te herkennen....

G: Nee, nee, nee. Eh, dit zijn de schoolfoto's.

I-1: En zijn die van u?

G: Deze wel.

I-1: Dit bent u?

I-2: Met uw oudere zus?

G: Ja! ... Nee, met mijn jongere zus.

I-1: Okay.

I-2: Wat had u mooie krullen! Of lijkt dat nou maar zo?

G: Dat ben ik!

I-1: Oh! Pijpekrullen!

G: Nou ja...

I-2: Ja toch?

G: Ik weet wel dat ik ..

I-1: Maar deze foto is genomen op de Heilige Hartschool?

G: Ja.

I-1: U woont nu dus al, als ik naar die foto kijk, in De Kooi.

G: In De Kooi, ja.

I-2: Vanaf haar vijfde, ja.

[G slaat het fotoboek dicht]

I-1: Hoe vond u het op school?

G: [lacht] Nou, zoals ieder kind, niet gezellig! Niet leuk.

I-1: Niet leuk?

I-2: Wat vond u niet leuk?

G: Nou, ik weet niet, ik heb toentertijd, eh. Ja, je zat op school, dus je deed het omdat het moest. Maar echt om te zeggen van hojojojo, het gaat, nee! Naderhand wel, maar toen was ik al een stukje ouder en meer bewuster.

I-1: Ja, maar de Lagere School vond u niet zo leuk?

G: Nee.

I-1: En weet u ook hoe dat kwam? Waar het aan lag dat het niet zo leuk was?

G: Nou, ik denk dat ik gewoon geen zin had om te leren, omdat ik het tot mijn zesde niet zo best ging. Het leren. Voor mij. Want ik weet wel: ik moest huiswerk maken. Maakte ik ook wel, maar als ik dan, eh, maar je had dan eh, sommen. En dan gewone en van die hele sommen met breuken, die waren altijd fout. Breuken! Ik kreeg het maar niet voor mekaar. En naderhand, toen ben ik inderdaad... doordat ik denk potverdorie, eh. Mijn man die ging leren, die moest zijn Middenstands hebben en hij slaagde maar niet. Dus en toen heb ik gezegd tegen hem... het was geloof ik de derde keer dat hij examen moest doen. Ik zeg: "Joh, als je nu niet slaagt", ik zeg: "dan ga ik met je mee, dan ga ik het ook doen". En toen... sinds die tijd ben ik gaan leren!

I-2: Okay. Toen had u de motivatie om...

G: Ja!

I-2: Om iets te bereiken!

G: Ja!

I-2: Maar op de Heilige Hartschool, had u toen leuke klasgenootjes die het misschien nog een beetje leuker maakten of...had u helemaal geen plezier in de school?

G: Nou nee, niet echt, want er werd gevochten en gedaan, ja!

I-2: Zó! In de klas?

I-1: In de klas?

G: In de klas. Met de onderwijzer! Onderwijzeres, laat ik het zo zeggen, want er waren... wij hadden immers die nonnen?

I-1: Ja.

G: Nou, die waren niet makkelijk.

I-1: Dat waren nonnen, bij de Heilige Hartschool?

G: Ja.

I-1: Waar kwamen die nonnen vandaan? Was er ook een klooster bij?

G: Ja, die was in de Van der Werfstraat.

I-1: In de Van der Werfstraat was een klooster?

G: Ja.

I-1: Okay, maar dat is er niet meer.

G: Nee, dat is er allemaal niet meer.

I-2: Wat herinnert u zich van die gevechten? Ik vind dat toch wel boeiend!

I-1: Met die nonnen!

G: Ja.

I-2: Vechtende nonnen voor de klas!

I-1: Of dat die...

G: Of die meiden waren zo zuigend en ...ja, ze lieten d'r eigen niet van de ..

I-1: Wijs brengen?

G: Nee.

I-2: Over welke leeftijd hebben we het dan ongeveer?

G: Nou, dan hebben we het wel over de leeftijd van de vijfde klas. Wat nu groep zeven is.

I-1: Dan is het toch wel...dan kunnen het toch wel stevige meiden al zijn.

G: Jaha!

I-1: Een beetje zuigend...

I-2: Kunt u daar een voorbeeld van noemen, van wat u zich nog herinnert?

G: Nou nee. Ze heette Prins, dat weet ik wel. Die kon die nonnen zo kwaad maken.

I-2: Waar maakte zij ze dan kwaad mee, weet u dat nog een beetje?

G: Hè, hè.

I-1: Maar dan denk ik: wat gebeurde er dan dat ze zo... hadden ze zo'n grote mond of...? Of snapten ze het niet en waren ze in opstand?

G: Geen idee, maar ze maakten wel behoorlijke ruzie. Ze durfde wat, ik durfde dat niet.

I-2: Ze waren heel brutaal eigenlijk.

I-1: Ja.

G: Dat vond ik ook. Brutale meiden, ja.

I-1: Ja. Het is ook niet leuk!

G: Neehee.

I-1: Als je daarbij zit! Je wilt toch dat je schooltijd veilig en gezellig is.

G: Ja. Vergeet dat.

I-2: Maar hoe werd dat dan toch opgelost?

G: Dat ken ik mij niet meer voor de geest halen. Ik weet alleen dat die ruzies er waren en eh... dat die meid, die weet ik nog wel goed! Want dat was de hele klas zo'n beetje, die dachten van: Hm, we blijven maar een beetje uit de buurt.

I-1: Zo, ja, een beetje tiranniek.

G: Ja, ja. Zo kan je het wel zeggen, ja.

I-1: En speelde dat dan ook mee dat u niet zoveel zin had om naar school te gaan? Had dat er mee te maken?

G: Nouou... ik dacht dat het er meer mee te maken had met dat ik het niet bij kon benen. Dat geloof ik, maar daar werd toen niets aan gedaan.

I-1: Nee.

G: Wat me heden ten dage nog verbaast, dat ik wel eens zeg van: ze krijgen dat huiswerk terug. Ja, ik zeg: dan kunnen ze toch zien waar het mis zat? Net zo goed als ik het kan zien, naderhand. Want ik zeg ook: het waren altijd die breuken! Waarom hebben ze daar dan niet wat meer aandacht aan besteed? Welnee!

I-1: Ja, ze moeten echt kunnen zien waarom of u...

G: Maar er werd gewoon geen aandacht aan besteed!

I-1: Jammer is dat hè?

G: Ja maar, ze zaten daar ook alleen maar om te werken. Jaha! Het was echt niet zo dat ze dachten: Ach goh, wat zielig! Nee.

I-2: Hoe groot waren de klassen, weet u dat?

G: Nou..... [zucht]

I-1: Met zijn hoevelen zaten jullie?

G: Heel veel. Dus ik denk ook niet dat ze daar nou heel precies... met al dat werk wat wij niet zien, wat hun ook nog moeten doen.

I-2: Ja, dat is waar.

I-1: Ja, en als de klassen groot waren...

G: Gaat de aandacht weg.

I-2: Zaten er ook klassen bij elkaar in één lokaal of was het altijd één klas?

G: Nee, nee, altijd één klas.

I-1: En alleen meisjes of was het gemengd?

G: Nee, nee, hee [lacht hartelijk], geen sprake van! Nee, het was een school voor meisjes.

I-1: Ja.

G: En dan had je een gymzaal ertussen en dan was er een school voor jongens.

I-1: Was dat ook de Heilig Hartschool?

G: Ja, maar daar kwamen broeders om les te geven.

I-1: Aha!

G: En bij ons kwamen zusters.

I-2: Okay.

I-1: En waar kwamen die broeders dan weer vandaan?

G: Ja, dat zal dan wel ook uit een klooster zijn geweest of uit een kerk! Maar dan had je ook nog wel eens, want wij hebben d'r een gehad, wij niet, ja toch wel: kapelaan [W.J.A.] Mulder. En die ging schaatsen altijd met die meiden!

I-1: Kijk!

G: [lacht].

I-2: En waar gingen jullie altijd schaatsen?

G: Op de Singels!

I-1: Ja, die vroren dicht, toen. Vroeger.

I-2: Was dat onder schooltijd of was dat na schooltijd?

G: Nee, dat was gewoon na schooltijd.

I-1: Na schooltijd. Ja ja, maar u zegt kapelaan Mulder, dus die hoorde bij een kerk. Dat was jullie eigen kerk, parochiekerk?

G: Ja, dat was de Jozefkerk.

I-1: De Jozefkerk, aan de Singel.

G: Aan de Singel.

I-1: Ja.

I-2: Maar gaf pater Mulder ook les op school?

G: Jawel!

I-2: Okay. Gaf die godsdienstles of ook andere lessen?

G: Godsdienstles.

I-2: En daar kende hij jullie dan van?

G: Ja.

I-1: En toen zat u in de vijfde klas en hoe lang bent u daar nog op de lagere school gebleven?

G: Nou, tot de zesde.

I-1: En daarna?

G: Daarna, toen ben ik naar de Huishoudschool gegaan, maar daarna kwam ook de oorlog. Dus. En toen heb ik een paar jaar geen school gehad.

I-1: Ja, toen stopte het. En die Huishoudschool van u, waar was die?

G: Op het Galgewater! Het is nu een, als ik het goed weet...een eh. [Webster-University]

I-2: Een abortuskliniek? [neen, dat is Kort Rapenburg 1]

G: Ja, ja.

I-1: Maar die abortuskliniek is er ook niet meer!

G: Maar het is in dat gebouw.

I-1: Het is in dat gebouw op de hoek?

G: Ja, bij de bushalte.

I-1: Bij de bushalte? Dus dat is vroeger een Huishoudschool geweest?

G: Ja.

I-1: Ik dacht dat het een bankgebouw is geweest?

G: Aan de andere kant!

I-2: Aan de overkant heb je de bank. Dat is niet aan het Galgewater.

I-1: Dat gebouw aan het Galgewater is dat dan waar dat mooie torentje op zit? Oh. Daar heb ik zelf ook nog op gezeten. Later. Ja, dat was een mooi gebouw! [de R.K. Vakschool voor Meisjes is aan het Galgewater, de oude ingang is aan het Noordeinde. De voormalige Nederlandsche Bank staat op het Kort Rapenburg]

G: Wel leuk. Dat vond ik daar wel gezellig, die school. En waarom?

I-1: Nee?

I-2: Vertel!

G: Dat je iets met je handen kon doen.

I-1: En wat vond u leuk met uw handen te doen?

G: Ja, dat was meer voor de vrije tijd: kleding maken! En koken leerde je daar. Strijken [lacht]. Ik moest strijken! Ja, dat leerde je daar.

[Pauze]

G: Dat is de laatste klas?

I-1: We gaan nu verder met het interview op 35 minuten en 47 seconden. We kijken nu aan tegen een foto van.. in welke klas zat u nu hier?

G: De laatste, de zesde klas.

I-1: Of kwam er nog een zevende achteraan?

G: Nee, nee, nee, de zesde.

I-1: Zesde klas, Heilige Hartschool. En ik zie een, twee, drie, vier rijen met meisjes. Allemaal prachtige strikken in.

G: Eh, ja.

I-1: Dat was de mode! Waar zit u? Op welke rij?

G: Hier. Op het hoekje, dat ben ik. Daar achter staat mijn vriendin.

I-1: U zit op de eerste rij en u zat helemaal rechts.

I-2: Weet u nou nog hoe die non heette, de leerkracht?

G: Nee, nee.

I-1: Maar uw vriendin wel!

G: Ja, Nel Rijsdam!

I-1: Nel Rijsdam. Okay.

G: Maar die is er ook niet meer. Want het is zo dat eh... Ja, daarom zeg ik. Mijn buurvrouw die had het er wel eens over. Ze zegt: "Ik sta wel drie keer bij het graf". Ja, ik zeg: "Maar dat is inherent aan je leeftijd!"

I-2: Aan het ouder worden.

G: Ja. Daar doe je niks aan.

I-1: Aan het overlijden.

I-2: Ja, er overlijden mensen in de loop van je leven.

G: Ja.

I-1: Ik was bij iemand en die zei: "Goh, die en die is er allemaal niet meer", en toen zei zij: "Maar moet je eens bekijken wie er intussen allemaal is bijgekomen! In je familie bijvoorbeeld!"

G: O jaha!

I-1: Natuurlijk vallen er mensen van af, maar er komen ook weer mensen bij!

G: Nee, ik zal ze gelijk tellen.

I-2: Negen en twintig kinderen! [het gaat over een klasfoto]

G: Ja, dat is geloof ik standaard.

I-1: Ja, dat is toch heel veel.

G: Ja, en dan zitten wij het aan te luisteren over die klassen nu. Als het dan tegen de dertig aanloopt, dan is het Leiden in last.

I-2: Ja, nou dat is toch ook veel.
I-1: Maar ze moeten toch ook veel meer doen?
I-2: Ik zit even naar deze foto te kijken. Is dit misschien het ouderlijk huis? Of niet?
G: Nou nee, het is wel in De Kooi. Het is mijn grootouders huis.
I-1: Ja, dit is De Kooi, ik zie het aan de raampjes.
G: Ja, haha!
I-2: Wie staan er voor de deur?
G: Goh, ik weet niet echt...een schoonzus, een schoondochter?
I-2: Dus niet echt! Is het aangetrouwd?
G: Nou, ik kan het niet eens zien!
I-1: Gelukkig hebt u daar een bril voor.
G: [lacht hartelijk]
I-2: Daar komt ie.
G: Nee, ik zou het niet weten! Mijn oma die had nogal veel kennissen.
I-2: Wij zaten naar deze foto's te kijken. Is dit misschien familie?
G: Ja, nee. Het zijn kinderen van de vader, van mijn vader een broer.
I-2: Okay. Nichtjes zijn het dus.
G: En dit ben ik, mijn zus. Dit is van mij, dan.
I-2: Dit is uw zus?
G: Ja, en dat... is mijn broer.
I-2: Okay.
G: Dit is van de buurt.
I-1: En als u het heeft over de buurt, dan bedoelt u ook De Kooi?
G: De Kooi! Wel gek, hè?
I-1: Waarom is dat gek?
G: Weet ik niet! Dat is gewoon zó, daar voel je je eigen mee verbonden!
I-1: Ja.
G: Mensen die daar uit komen óók. Het is gelijk weer dikke mik.
I-2: Maar is dat dan de klik met de omgeving of met de mensen die er wonen?
G: Mensen die er wonen, denk ik. Gewoon: omdat ik.. je hebt je daar thuis gevoeld.
I-1: Een beetje dezelfde soort mensen, in dezelfde omstandigheden.
G: Dezelfde achtergrond. Schept toch een band.
I-2: Jullie zagen elkaar ook vaak buiten waarschijnlijk?
G: Ja, jazeke.
I-2: Jullie speelden samen buiten...
G: Ja, je deed niet anders.
I-2: Gingen jullie bij elkaar eten of was het vooral buiten spelen?
G: Nou eh, je kon.. . neem nou die ene vriendin van mij, die woonde bij mij in de straat. En dan gingen we daar gewoon... de mensen hadden altijd zoveel kinderen, dat was altijd leuk. Je voelt je eigen ook gewoon met elkaar verbonden en je ging ook vaak bij de andere mensen naar binnen.
I-2: Zomaar spontaan, he? Je ging gewoon even kijken of wat vragen.
G: Je werd, eh... d'r was een verjaardag, dan ging je gewoon naar de burens toe. Zo van: "Buurman, mag ik je stoelen even meenemen?" Jaha! En dan gingen de buurman zijn stoelen naar jouw huis! En daar kon de visite op zitten. Nou moesten we ze natuurlijk wel weer terugbrengen, hè!
I-1: Maar zo ging dat, zo gemakkelijk, dat het vanzelfsprekend was.
G: Ja, is ook vanzelfsprekend, vind ik.

I-1: Mooie eigenschap.

I-2: U had het net over grote gezinnen van in De Kooi, maar hoe groot was jullie gezin?

G: Eh, wij waren met zijn vijven en vader en moeder, dus met zijn zevenen. Een zus, dan kwam er een broer en dan kwam ik en na mij kwam ook een broer.

I-2: En de jongste?

G: Ja, eh, dat was ook een broer.

I-2: Dus jullie hadden drie jongens en twee meisjes?

G: Twee jongens en drie meisjes.

I-2: De oudste was een meisje, toen kwam er een jongen, toen kwam weer een meisje, toen weer een meisje dan en een jongen? [Catharina, Willem Hendrik Andreas, Maria, Johanna, Nicolaas]

G: Ja!

I-1: En waarom gingen jullie verhuizen van de Rijndijkstraat naar De Kooi?

G: Voor m'n oma!

I-1: O ja, dat is waar, dat vergat ik. Dat uw moeder naar uw oma kon.

G: Want dan was ze dichterbij.

I-1: En konden jullie daar makkelijk een huis krijgen?

G: Dat zou ik niet weten! Ik weet wel dat mijn vader het erg vond, want ze hadden daar, waar ze woonden, bij de Rijndijkstraat, daar hadden ze een huis met een behoorlijke tuin en hij had honden! En daarachter, daar had je een heel vrij stuk grond, dus daar kon ie gewoon die honden laten lopen. En hij leidde ze op voor de politie. Dus, ja, dat viel toen niet mee voor hem, denk ik.

I-2: Hij werkte niet bij de politie, maar hij leidde de honden op voor de politie?

G: Ja.

I-2: Wat deed uw vader?

G: Chauffeur.

I-2: O ja. Voor wie was hij chauffeur?

G: Bosman. En die had een garage bij de Mare.

I-1: Een garagebedrijf bij de Mare?

G: En toen was het nog dat er water lag.

I-1: Okay. Ja, toen was het daar dus nog niet gedempt.

G: Nee, en hij was een van de eersten die in een T-Ford reed. Niet van hemzelf, maar wel waar die voor werkte. Nou ja, die man was kruidenier.

I-2: Mijnheer Bosman was kruidenier?

G: Nou ja, eh, hij had geen, ja, hoe moet ik dat nou zeggen? Het was iemand die altijd alles bij elkaar haalde.

I-1: Een grote kruidenier? Want uw vader reed mijnheer Bosman ook?

G: Hij reed niet, nou ja, hij deed ook wel privé-dingen; als Bosman weg moest, dan reed hij hem mee, dus dan reed tie Bosman naar daar waar hij moest wezen.

I-1: Okay.

G: Dat wel. Maar hij deed ook kruidenierswaren wegbrengen. Hier in de omgeving, in die dorpen en zo.

H. Bosman, Lange Mare 63, Leiden. Grossier-
derij in levensmiddelen.
Uittredend eigenaar: H. Bosman, Leiden, dd.
1 Jan. 1942.
Nieuwe eigenaar: J. A. F. A. Bierlaagh, Lei-
den, die de zaak voortzet onder den naam: H.
Bosman.

Uit: Leidsch Dagblad
27-1-1942

I-1: Dus was het een grote zaak?

G: Ik denk niet dat ze zelf een zaak hadden, maar meer dat ze een verzamelplek voor al die kruideniers waren. Hij bracht ze dan naar die dorpen toe.

I-1: Okay. Dat gebeurde ook met die T-Ford?

G: Jawel! Ja, het was een van de eerste wagens.

I-2: Vanaf wanneer deed hij dat ongeveer? Toen u nog heel jong was, denk ik?

G: Jaja. Wil je horen hoe hij zijn rijbewijs heeft gehaald?

I-2: Vertel!

G: Hu! Een paar meter naar voren, een paar meter naar achter, een hoekje om, klaar! Geslaagd!

I-1: Maar d'r reden ook niet zoveel auto's! Over welk jaar heeft u het nou ongeveer?

I-2: Was dat nou vóór zijn huwelijk of nadat hij getrouwd was?

G: Nee, dat was nadat ie getrouwd was. Want die mijnheer Bosman, die kwam nog wel eens voor als diegene die de kinderen wat gaf. Dus daar kregen wij wel eens wat van.

I-2: Dus het was na zijn trouwen? [W.H.A. Hartman en E. Kop trouwden 19-4-1922]

G: Ja.

I-1: O, dus het was in de jaren twintig?

G: Iets in die geest, ja. Leuk hè?

I-2: Maar mijnheer Bosman, waar woonde hij dan?

I-1: Is het nou Bosman of Botman?

G: Nee, Bosman.

I-1: Is hij diegene van het Bos van Bosman?

G: Nou, dat heb ik mij ook wel eens afgevraagd, maar ik zou het niet weten!

I-1: Want dat was ook een grote, nou ja rijke, Leienaar.

G: Ja.

I-2: Weet u waar mijnheer Bosman woonde?

G: Nee.

I-2: Maar het garagebedrijf was aan de Mare?

G: Die was aan de Mare!

I-1: Het was misschien het werkadres? Okay, dat deed uw vader! En wat deed uw moeder?

G: Die deed wel wat. Van de Lichtfabrieken kwamen ze overalls brengen en die moest zij dan herstellen. Dus dan van die stukjes eruit knippen en dan een vierkantje er weer in, dat naaien dus.

I-1: Omdat ze gesleten waren, versleten waren?

I-2: Deed ze dat met de hand?

G: Nee, met de naaimachine.

I-2: En die had ze van zichzelf of van de Lichtfabriek?

G: Nee, die had ze van zichzelf.

I-1: Die Lichtfabriek op de Hooigracht?

G: O, dat zou wel kunnen, ja.

I-1: Daar herinner ik mij wel een Lichtfabriek.

G: Ja, ja.

I-1: Kwamen ze dan die overalls brengen? Het was dus een manier van thuiswerk eigenlijk.

G: Ja, was het ook; ik denk wel dat ze die spullen kwamen brengen en dat zij zorgde dat ze weer klaar waren. Ik ken die naaimachine nog goed, want ik herinner mij dat er een laatje in zat met allemaal knopen. Da's voor een kind dus zeer belangrijk.

I-1: Interessant. Het was echt zo'n trapnaaimachine, van Singer of zo?

G: Ja, nee, het was van Singer.

I-1: Die hadden van die laatjes.

G: En daar gingen alle knopen in. En dat, ja, dan kon trappen hè? Ik weet nog wel dat wij daar op gingen zitten, op die trappen, op die trapper.

I-1: Op die plaat?

G: Ja.

I-1: Deed uw moeder nog meer met die naaimachine?

G: Nou nee.

I-1: Niet voor jullie? Niet voor de kinderen?

G: Oh, voor ons wel. Ze naaide voor ons de kleding. En dat heb ik voor ons, voor mijn kinderen dus ook gedaan. Ja, nee, dat was... leuk.

I-2: Geleerd op de Huishoudschool?

G: Nou sowieso, echt met tekenen erbij dan.

I-2: Patroontekenen?

I-1: Hoe kwam u op die Huishoudschool terecht? Hoe ging dat?

G: Lopend! [lacht]

I-1: Wat een end! Lopend.

G: De benen! Je deed niet anders!

I-1: Ja, ja, ik begrijp het.

G: Je wist niet beter.

I-1: Ja, ja, vanaf De Kooi is het een eind lopen. Maar ging u als vanzelfsprekend naar de Huishoudschool? En ging de hele klas van meisjes naar de Huishoudschool?

G: Nou nee, want er waren er bij en die gingen ook echt... eh, want mijn zus, mijn jongste zus, die ging naar de MULO, maar daar mocht ik niet heen. Dus, ik zal er wel niet goed genoeg zijn geweest, ervoor.

I-2: En uw oudste zus, waar is die naar toe gegaan?

G: Die kon heel goed leren, maar die mocht ook niet, omdat er geen geld was. En daar...heden ten dage is ze daar nog boos over. Ja.

I-1: Ja ja, dat was de tijd, dat viel niet mee.

G: Nee, nee, het ging ook niet vanzelf. Maar we zijn er niet minder gelukkig om geworden.

I-2: Maar u heeft hoeveel, twee jaar, op de Huishoudschool gezeten? Twee jaar?

G: Nou, ik denk het wel, niet méér, want ik zeg het, die oorlog kwam er tussen. En eh eh...

I-1: Ja, want het was natuurlijk... U bent van 1931.

G: Jaha.

I-1: Dus toen u van de Lagere School af kwam, toen was de oorlog al aan de gang.

I-2: Want u was negen toen de oorlog begon.

G: Jaha; ik zie ze nog zo binnenkomen.

I-1: Wie?

G: De moffen!

I-1: Waar was dat?

G: Dat was in de Floresstraat!

I-1: Maar kwamen ze daar door de straat? Of..

G: Door de straat!

I-1: Wat deden ze bij u in de straat?

G: Geen idee! Ik denk alleen maar om te laten zien dat ze d'r waren. Beetje macht.

I-2: Machtsvertoon!

I-1: En met een groepje, met elkaar?

G: Ja, niet met een of twee, nee, maar met een heel rijtje! Want je hoorde zó die laarzen en dat zingen.

I-2: Ze zongen er ook bij?

G: Jaha! Ze hadden hele mooie liederen. Haha, maar ik zeg: ja, dat vergeet je niet.

I-1: Nee. Waarom vergeet u dát niet?

G: Waarom ik dat niet vergeet?

I-1: Waarom maakte dat nou net zoveel indruk?

G: Dat maakte gewoon indruk. Toen 's morgens ook, toen die vliegtuigen over kwamen. Wij hadden nog nooit een vliegtuig gezien in de lucht! En als je dan zo'n hele eskadron ziet boven je hoofd, nou, eh...

I-2: Kunt u zich die bombardementen nog herinneren?

G: Ja.

I-2: Waar was u toen?

G: Gewoon thuis.

I-2: Omdat ze... dat station daar in de buurt, hè, daar hebben ze gebombardeerd.

G: Ja.

I-2: Was u toen ook gewoon thuis, of was u op school of aan het werk?

G: Nee, ik was bij één bombardement, dat weet ik; ik liep over de Lage Rijndijk en toen hadden ze tegen me gezegd, dat was op school en zo, van: Als er wat is, als je ergens bent, dan kan je rustig overal aanbellen, dan word je naar binnen gehaald.

I-1: Ja.

G: Ja, hoe oud was je? Een jaar of tien?

I-1: Ja, een jaar of tien.

G: En toen wist ik, op de Lage Rijndijk woonde mijn juffrouw van de klas en Van der Horst en die woonde daar in huis. Dus toen was die bombardement op dat Spoortje en toen heb ik daar aangebeld.

I-1: Want dat was zó dichtbij!

G: Ja. Dus, dat deed ik wel.

I-1: En toen?

G: Nou, dan haalt ze je binnen en dan ben je binnen en dan... niks. Dan ben je overal weer vanaf. Voor jezelf.

I-2: Dan ben je niet meer alleen.

I-1: Dan ben je veilig.

G: Ja, dus, nee.

I-2: En dat andere bombardement? Want er zijn er meer geweest?

G: Ja, nee, maar dat was niet bij ons in De Kooi.

[Onverstaanbaar gepraat met zijn drieën over het bombardement bij het Centraal Station]

G: Dat herinner ik mij heel goed, omdat mijn vader daar toen zat. Die was lid van de Burgerwacht, dus die moest daarheen. En die kwam thuis toen het afgelopen was aan de tafel zitten huilen!

I-1: Uw vader?

G: Ja! Nou, dat maakt ook indruk!

I-1: Ja, dat maakt indruk.

G: Jeetje, die man was grijs! Echt van de angst en de narigheid en de ellende die hij daar heeft zien gebeuren!

I-1: Want weet u ook wat er precies gebeurd was?

G: Nou, mensen die geraakt waren door bommen en zo. En hele huizen die in mekaar gestort waren.

I-1: En hij was op het station aan het werk? Of...

G: Nee, hij werd daarheen geroepen, daarheen gestuurd omdat hij lid was van de Burgerwacht.

I-2: En toen was het al gebeurd of...

G: Nou, ik denk dat ze er nog mee bezig waren, maar ik weet wel dat hij toen ie thuis kwam dat hij heeft zitten huilen...

I-2: Nou, dat maakte indruk.

G: Ja.

I-2: Heeft hij er nog over verteld of...

G: Nee, nee.

I-1: Tranen waren genoeg.

G: Ja. Mmmm, ja, dat was eng.

I-1: Hoe was het verder voor jullie in de oorlog?

G: Nou, niet best. Ik ben zelf weggestuurd naar, nou niet weggestuurd, maar...

I-1: Besloten dat u beter ergens anders naar toe kon?

G: Ja, nou, bij de kerk gaven ze dan mensen een plek in Twente, in het oosten van het land. Nou, en toen is mijn moeder en dat heb ik nooit gezien, maar die was kwaad op de kerk, op de kapelaans en alles! Want ja, er was geen plek meer voor mij, want ja, en voor mijn zus. En nou ja, en toen heb ik haar ruzie horen maken. Mijn moeder was zo godvruchtig [lacht]. Wij zeiden altijd: "Dat doet ze voor een stoeltje in de hemel te krijgen!" Ja, ze ging naar die kloosters toe voor daar een week te zitten en al die dingen meer, dus wij dachten van: hé... Hé, ja, die ging toen tekeer! En uiteindelijk toen kreeg ze toch een plek voor ons.

I-1: Want eerst was er geen plaats voor jullie? Eigenlijk waren jullie dus als een soort van evacuées, kinderen die moesten aansterken in het oosten van het land?

G: Ja, want ik was zowat, ik lag zowat op apegapen.

I-2: Wanneer was dat? In de hongervinter of was dat na de oorlog?

G: Nee, hee, dat was in de hongervinter.

I-1: De hongervinter was natuurlijk een ramp.

G: Ja, zeker weten. Je kon heerlijk bollen eten.

I-1: Herinnert u zich dat?

G: Ja, jaha en dat had je een klein potkacheltje. Zo'n heel klein kacheltje en daar kon het dan ook op gekookt worden en gedaan en ook nog gegeten. Ongelooflijk.

I-2: Maar het ging met u heel erg slecht dus, voordat u naar Twente kon gaan. U had weinig kunnen eten, waarschijnlijk. Of was u ook ziek geweest vóór die tijd?

G: Nee, ik was niet ziek, maar ik ...was een beetje opgeblazen.

I-1: Ondervoed?

G: Ja, ik geloof wel. Hongeroedeem, ja. Maar uiteindelijk konden wij toch daarheen.

I-1: Met uw zusje?

G: Ja, met zijn tweetjes!

I-2: Jongere zusje?

G: Ja.

I-1: Hoe bent u daar naar toe gegaan? Hoe is dat gegaan?

G: Eh.. Je had die soldaten met die wagens.

I-2: Duitse soldaten?

G: Nee. Nederlanders en die hebben die kinderen... je had toch van die wagens met die lange banken? En linnen d'r overheen.

I-2: Een linnen zeil er overheen?

G: En nou ja, daar moesten we op zitten. En daar werden we over de IJssel heen gebracht. En op de IJssel bij die brug.. die je dan met die Vierdaagse zo vaak in beeld ziet, daar

moesten we... mondje dicht, ze mochten niks horen! Want als er wat gebeurde en de Duitsers hadden het in de gaten, dan gingen ze schieten. Dus wij durfden van niks te doen. En dan kwamen we daar en dan werden we door de kapelaans op de fiets werden we opgehaald. Want ik en mijn zusje hebben bij hen achterop de fiets gezeten en wij werden naar die boer gebracht. En daar hebben we drie maanden ...

I-1: Gezeten?

G: In dat gezin gezeten, ja.

I-1: En weet u nog waar? Waar het was in Twente?

G: Ja, Albergen.

I-1: Albergen?

G: Dat is vlak bij Almelo.

I-1: O, okay.

G: Ja.

I-1: En hoe was het daar?

G: Nou ja, je werd gewoon opgevangen als een van het gezin. Je moest gewoon meewerken.

I-2: Hoe groot was dat gezin dan?

G: Nouou...heel.

I-2: Een katholiek gezin natuurlijk?

G: Ja, dan weet je het wel!

I-2: Zullen we even naar de foto's gaan? Wat is het boek zwaar hè?

G: Ja, je hele leven zit er in! Dus. Even kijken hoor, of ik het nog kan vinden.

I-2: Weet u nog hoe de boer heette?

G: Nee. Ja, Dijkstra.

I-2: Dijksma?

G: Dijk-stra. En dit is hem!

I-2: Zijn dit de boer en zijn vrouw?

G: Ja.

I-2: En dit is de boer op het land?

G: Ja. Bij het melken. D'r staat ook een foto bij van hoeveel kinderen. Ha. Staan ze op een rijtje. Nou. Zie je, dat is mijn vader.

I-2: Okay.

G: In volle glorie, jazeker.

I-1: Mooie, stoere man.

I-2: Zie je, het hele rijtje, van boven naar beneden. Een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht, negen, tien, elf en een kleintje, twaalf.

G: Nee, er staat er achter ook nog een. Dertien, zou best kunnen.

I-1: En als het zo'n groot gezin is, dan konden jullie er best nog wel bij.

I-2: Er zijn heel veel meiden hoor. Er staan nog een paar jongetjes tussen.

I-1: En die foto's zijn toen gemaakt?

G: Ja.

I-2: En heeft u nog contact onderhouden met die familie?

G: Nou, ik heb het wel een poos geprobeerd. Ik ben er echt nog wel toen naar heen geweest. In mijn eentje. Mijn zusje ging niet meer mee. Nou, moesten we met de trein. End weg hoor. Nou, ver hoor. Mijn vader wilde zowat geen toestemming geven.

I-2: Maar u kreeg het wel voor mekaar dat u mocht gaan?

G: Ja. Uiteindelijk mocht ik toch wel gaan. Dus en toen ben ik er nog geweest.

I-2: Hoe was dat om daar weer terug te zijn? Zonder oorlog?

G: Nou, gezellig en leuk! Het is leuk als je in zo'n gezin komt, echt!

I-1: Je ziet het ook echt wel dat ze zoveel kinderen...

G: Maar die werden meestal, in de middag. Die werden meestal in de middag gemaakt!

I-1: O ja, waarom dan?

G: Omdat dan de boer en de boerin, die gingen dan een uurtje rusten. En dan later dan ga je er over nadenken en dan denk je vanzelf: o ja!

I-1: Er werd veel gerust!

I-2: En ze stonden ook vroeg op, natuurlijk.

G: Ja. Maar in ieder geval: het was hartstikke leuk.

I-1: Ja. Maar u bent een maand of drie daar geweest.

G: Ja.

I-1: Maar wat kreeg u daar dan te eten? Dat u ook weer zo opknapte?

G: Gewoon, maar wel meer. Ze hadden daar ook een knecht en voor die knecht maakten ze een hele stapel brood en ik heb weleens zo'n stapel helemaal opgegeten. Ja. Je bent thuis gewend om een klein beetje. Ja, er was niet veel en dus nu kon je... eten wat je wilde, dat was het verschil.

I-2: Hadden jullie contact met thuis? Brieven schrijven of zo, naar de ouders?

G: Nou... heel weinig. Maar die boer, die boerin zei meestal: stuur een kaartje. Dan kregen we een kaartje van haar en dan moesten we het adres opschrijven en dat het goed ging.

I-1: Okay, ja.

I-2: Dat is voor die ouders ook heel belangrijk.

G: Ik denk het wel, ja, maar er was dus geen telefoon. Niet dat je even kon bellen of zo.

I-1: Nee, maar die had je niet, dus je besepte het ook niet.

G: Nee, nee, nee.

I-1: Maar beviel het u daar ook wel goed? Had u geen last van heimwee?

G: Nee, nee, nee, helemaal niet!

I-2: En uw oudste zus? Is die ook ergens heen gegaan, of is die gewoon thuisgebleven?

G: Ja, zij werkte bij eh... Verolme. Op de Haarlemmertrekvaart zat die. Dat was een bedrijf wat eh de was deed.

I-1: Een wasserij?

G: Ja, en daar moest ze alles doen, alles sorteren en zo.

I-2: Van Ommeren? [De N.V. Leidsche Wasserij B.C.J. van Ommeren, Haarlemmerweg 49]

G: Verolme!

I-1: En wanneer kwam u toen weer terug? Uit Albergen?

G: Nou, gewoon. Het was... Er werd gezegd: jullie gaan naar huis. En wij werden op dezelfde manier als we heen gebracht waren, in zo'n wagen werden weer teruggebracht. En dan werden we hier, bij de ...

I-2: Jozefkerk?

G: Huishoudschool, werden we afgezet. Dus daar gingen al die kinderen heen. En maar wachten, want ja, hoe moest je dat doorgeven dat je d'r was? En toen zei ik tegen m'n zus: "An, meid, we gaan naar huis!" "Nee, nee, nee! Weet je de weg?" Ik zeg: "Ja, natuurlijk weet ik de weg". Ik zeg: "We gaan vanaf het Galgewater, we steken over bij de Prinsessekade. En dan de Haarlemmerstraat op", en ik zeg: "dan alsmaar maar lopen. Dan komen we er wel".

I-1: Ja!

G: En toen had een vriendin van mijn zus, van die oudste, die had ons gezien. En toen zegt ze: "Meid, ik heb je zus gezien. Die liep op de Haarlemmerstraat, die is dik!" Hahaha, ik was dik!

I-2: Zo'n stapel boterhammen!

I-1: Dat viel natuurlijk op!

G: Enne, mijn zus die ging, hupsakee, naar huis, aan mijn moeder vertellen dat wij er aan kwamen. Dus enne, nou ja, toen zijn we zo naar huis gewandeld.

I-2: En hoe reageerde uw moeder?

G: Nou ja, ik kreeg een kus van d'r! Daar was ze niet zo van.

I-2: Maar zei ze ook niet: "Goh, wat ben je gegroeid?"

G: Nou nee, daar kan ik mij niets van... nou nee.

I-1: Maar, het was nog steeds oorlog hier?

G: Jaha. neehee, het was geen oorlog meer.

I-1: Het was na de hongerwinter, maar op 5 mei was pas de bevrijding. Was Nederland al bevrijd?

G: Jaha.

I-1: O, dus u bent echt pas in de bevrijding teruggekomen?

G: Ja. Ik moet zeggen, we hebben daar in Albergen, in Twente echt ... dat schieten en die granaten die gegooid werden, die hebben we wel meegemaakt.

I-1: Het was daar niet rustig?

G: Nee, het was daar niet rustig. Toen met die brug en zo, daar hebben ze om gevochten.

I-1: Ja, Market Garden, die operatie.

G: En toen was dat over en toen mochten wij naar huis! Pff. Als kind zijnde sta je daar heel anders in.

I-1: Ja.

G: Maar mijn zus die weet dat allemaal nog. Van de Ruteck's. Op de Stationsweg. Boven, waar nu de Bruine Boon is. Daar zat Ruteck's. [Ruteck's Cafetaria was gevestigd Stationsweg 7-9; sedert 1947 Ruteck's Lunchroom Stationsweg 11-17. Dat is dus niet waar nu de Bruine Boon zit]

I-1: Wat was daar?

G: Nou, daar zaten ook de Duitsers in en die haalden die jonge mannen op. Die razzia's. En daar was mijn broer ook eens een keer bij. En die werd daar neergezet met nog meer.

I-2: En toen?

G: En toen stond zij ...te zwaaien. Zij ging naar de Stationsweg en toen stond zij te zwaaien naar haar broer. Jaha!

I-2: Welke broer was dat? De oudste of de jongste?

G: De oudste.

I-2: Hebben zij hem toen meegenomen? Of kon hij... Waar is hij toen naar toe gegaan, uw oudste broer?

G: O, die is ook, in zo'n wagen, zo'n legerwagen, is tie naar de grens gebracht.

I-2: De grens met Duitsland?

G: Ja, en daar zou die tewerkgesteld worden. Maar hij is voor die tijd, is tie uit die wagen gesprongen. Haha.

I-1: Zo!

G: Nou ja, zo'n type was het! Die liet zijn eigen niet beknotten.

I-1: Wat een lef!

G: Ja.

I-1: En is dat goed afgelopen?

G: Ja hoor, hij is gewoon, via het zuiden is hij toen in Brabant terecht gekomen.

I-1: En wisten uw ouders dat?

G: Nee. Als je daar over na gaat denken, dan weet je wat voor hoop ellende daar is geweest. Nee, dat wisten ze niet.

I-2: Hoe oud was uw broer toen?

G: Nou, ik denk een jaar of achttien.

I-1: Dapper hoor, want hij was ouder dan u.

G: Ja, zeker weten.

I-1: Want als het 1945 is, dan bent u al 14 en dan kun je je voorstellen dat ze hém hebben opgepakt.

G: Ja, hij kon meewerken.

I-1: Maar hij is wel veilig thuisgekomen?

G: Uiteindelijk wel ja, maar ja, toen was de oorlog al achter de rug. Allang! Want, vanuit Limburg, vanuit Brabant heeft hij contact opgenomen met thuis.

I-2: Dus ja, Brabant was toen al bevrijd.

G: Nou ja, hij had toen een vriendin, dus toen bleef ie daar hangen.

I-1: O ja, hij had in Brabant intussen een vriendin?

I-2: Toen waren jullie hem toch kwijt!

G: Haha. Zo raak je elkaar heel vaak kwijt, he?

I-2: Maar na de oorlog was jullie gezin weer compleet?

G: Jawel, jawel.

I-1: Want uw broer is wel weer thuisgekomen?

G: Ja, natuurlijk.

I-1: Met vriendin?

G: Haha, met vriendin, ja.

I-2: Wat heeft uw vader gedaan in de oorlog? Want hij was chauffeur. Maar waarschijnlijk is dat op een gegeven moment gestopt. Of niet?

G: Geen idee! Nee!

I-1: Maar jullie moesten toch eten?

G: Jaha.

I-1: Maar was er dan wel inkomen? Want jullie hebben echt honger gehad, als u zo dun was?

G: Ja, nou, ik zeg het; je leest dan wel eens van die verhalen dat die mensen...eh, muizen eten. Uuuuhh, nou ik geloof het. Ik weet dat je, als je honger hebt, dat je heel veel eet. Wat je normaliter nooit zal eten. Want ik zeg het, die oliebollen, eh die bollen...

I-2: Dat is niet lekker.

G: Nee, maar je at het wel!

I-1: Want er zat toch voeding in.

G: Ja, als je een snee brood zag liggen en die was beschimmeld, krabde je die schimmel er af.

I-1: En je at hem toch op.

G: En je at hem op! Dat is echt waar. Huh, huh, niet waar, jullie zitten te fantaseren! Nee, maar dat is niet waar, want het is echt, heel echt! Maar die ellende en alles wat er omheen zit, als kind, nee, daar sta je niet bij stil.

I-1: Krijg je niet allemaal mee. Je groeit er natuurlijk ook in, hè?

G: Jawel, je weet dat het zo is en ik bedoel, hè. Ik heb ook nog eens een keer... eh, want je moet ook hout hebben, hè. Er was heel weinig hout nog voor het kacheltje. Want iedereen stal de bomen. Gewoon, omgezaagd, het werd gebruikt. En toen, dat was toen we op de Lage Rijndijk waren, toen...

I-1: Met uw zusje?

G: Ja, toen waren we op weg naar een boer op de Zijl, waar nu de Zijlstroom staat. Daar lag op die hoek, daar lag een loopgraaf. En wat zit er in die loopgraaf? Allemaal hout! De zijkanten dat waren van die dikke dingen, maar die twijgen werden er tussendoor gedaan.

I-1: O ja, gevlochten.

G: Ja. En die wilden wij er weer uithalen. Dat kon je wel, dat was te doen voor kinderen.

I-1: Om dat er tussenuit te halen.

G: Dat was te doen. Maar toen zei een boer: "Wat vies!" Want dat was een balk uit een koeienstal. Er zat behoorlijk wat troep aan en die boer die zei toen van: "Komen jullie mee? Ik heb wel wat voor jullie!" Nou, wij liepen mee en toen kregen we een balk mee. Ja! En wij hadden een oude onderstel van een kinderwagen en daar kon ie op! Dus daar liepen we. Twee kinderen.

I-2: Wat mooi!

G: En die jongens, die in die loopgraaf bezig waren en begonnen te slopen, die zeiden tegen ons: "Kijk uit! Want straks komen ze hier aan, die Duitsers en die schieten je zo neer". Jaha! Dus we moesten voorzichtig doen, maar we hebben ze niet gezien, godzijdank! Maar we hadden wel een lekkere balk!

I-1: Ja.

G: Ja, maar je moet natuurlijk ook zorgen dat er wat te branden was!

I-1: Het was een gedoe om die balk thuis te krijgen, want ja, iedereen die wil wel zo'n balk! En dat er dan twee meisjes zijn, twee kinderen, dat andere mensen daar niet op aasden?

G: Ja.

I-1: Om die balk af te pakken!

G: Dat weet ik ook niet.

I-1: Het is niet gelukt!

G: Of ze hebben gedacht: "Och wat zielig, laat die kinderen maar!"

I-1: Maar die bruggen, waren die dan nog wel intact? De bruggen daar over de Zijl?

G: Ik ben er overheen gegaan!

I-1: Ja, dus die waren er nog wel, want u kwam daar bij de Zijlstroom uit.

G: Ja.

I-1: Dat is aan de kant van Leiderdorp.

G: Maar dat is aan die kant, die had je niet bij de Zijlstroom, daar had je geen brug. Je had alleen een brug over de Lage Rijndijk. [Spanjaardsbrug]

I-1: Ja, nee, die andere was er nog niet, bij de Willem de Zwijgerlaan, die was er natuurlijk nog niet!

G: Dan liepen wij dus zo langs de Zijl en dan kwamen we zo bij die boer in Leiderdorp.

I-2: Nou, jullie moeder zal blij geweest zijn en jullie vader ook.

G: Ja, ja, ik denk het ook wel.

I-2: Hoe ging dat na de oorlog? Hoe heeft u uw leven weer opgepakt?

G: Nou, dat hebben mijn ouders voor me gedaan.

I-1: Dat werd voor je besloten?

G: Ja, ja.

I-2: Hoe deden ze dat?

G: Nou, mijn vader ging dus weer gewoon aan het werk. Die is in De Kooi aan het werk gegaan. En wij gingen dan gewoon weer naar school en van de school naar de Huishoudschool en d'r werd niet gevraagd of je dat wilde. Neehee, je werd gewoon aan je mouw gepakt en gaan met die banaan!

I-1: Het werd voor u bedacht!

G: Ook waar je ging werken. Er werd niet aan je gevraagd: "Waar heb je zin in?" Nee, dat werd beslist.

I-2: Hoe werd dat dan beslist? Werd er dan 's morgens gewoon bij de tafel gezegd: "Je gaat daar werken!" Hoe ging dat?

G: Ja! Nee, dat ging gewoon: "O, Rie, wat ik even wilde zeggen. Eh, ik heb een baantje voor je, bij Beuth in de Kaiserstraat".

I-1: Beutz?

G: Beuth! Die zit er ook niet meer.

I-2: Wat was dat voor een fabriek?

G: Een dekenfabriek! Nou ja, daar had ze een baantje voor me, daar kon ik dekens in mekaar gaan zitten naaien.

I-2: Wat naaide u dan precies?

G: Eh, nou, in het begin was het echt gewoon van die grote lappen, die werden aan elkaar genaaid en naderhand was het zo, dat was heel erg. Dat je ging borduren. Je kent toch...

I-2: Met de machine waarschijnlijk?

G: Die dikke dekens?

I-1: Van die gestikte zeker?

G: Die spreien zozegd? Die glanzende, satijnen spreien. Nou ja, die moest je er onder leggen en dan ging je zo....

I-2: De patroontjes stikken!

G: En dat ging zo onder de tafel. Daar zat een knop. En bovenop kwam het dan voor de dag en dan werd het heel dik geborduurd.

I-2: Je stuurde dus onder de naaimachine hoe het patroon moest lopen en bovenaan zag je het verschijnen. Okay.

G: En dus...

I-1: Met een borduurmachine eigenlijk?

G: Ja, een stikmachine met...

I-1: Die een patroon volgde.

I-2: Hoe wist u dan welk patroon moest zijn? Was dat voorgetekend?

G: Nee, nee, dat moest je zo uit je hoofd doen.

I-2: Okay.

I-1: Maar had u niet een voorbeeld?

G: Nee!

I-1: Mocht u zelf weten wat u voor een patroontje maakte?

G: Nee, als je maar een patroon maakte. Zo'n slingertje.

I-2: O ja! Het waren vaste rijtjes van vaste patronen. Of niet?

G: Nee, ook niet, het was gewoon een slingerpatroon en zo moest dat hele ding gedaan worden.

I-2: Okay.

G: En er zat ook allemaal watten tussenin.

I-1: O ja? Gewatteerde dekens, gewatteerde spreij. Hoe vond u dat? Hoe vond u het werk?

G: Tof. Ik vond het wel leuk.

I-1: U vond het leuk?

G: Welja!

I-1: U vond het niet zo leuk dat uw ouders dit voor u bedacht hadden?

G: Nou, dat was je wel gewend, dat je ouders dat allemaal deden, dat je daar geen inspraak in had. We waren niet zo heftig.

I-1: Maar dit was dus meteen toen u van de Huishoudschool af kwam?

G: Ja.

I-1: Okay, maar die Huishoudschool, hoe lang zou u daar eigenlijk op geweest zijn?
Hoeveel jaar denkt u?

G: Ik denk anderhalf jaar; ik weet nog wel dat we daar gekookt hebben.

I-1: Oh, wat kookte u dan?

G: Kroketten! Hahahahaha!

I-1: O, heerlijk, heerlijk!

G: Nou ja, dat is het enigste wat ik mij nog in kan denken wat...eh, geen soep of aardappelen. Ik kan alleen indenken, die kroketten.

I-1: Ja, want het was oorlog intussen, dus hoe moet je nou leren koken in de oorlog als er zo weinig was?

G: Nee. Naaïen was ook...

I-2: U bent vóór de oorlog op de Huishoudschool geweest en na de oorlog ook?

G: Dat denk ik wel. Maar naaïen, dat naaïen, dat deed je ook op de lagere school.

I-1: Naaïen ook?

G: Ja, niet met de naaimachine, maar gewoon. Ja, we hadden een groepje, daar kon je dan op en dan kon je dat leren. Nuttige handwerken, weet ik veel hoe dat heette, maar dat werd ook door je ouders beslist.

I-1: Zo van: dat kun jij wel?

G: Nee, dat is goed voor je.

I-1: Goed voor jou!

G: Dat kom je nog wel eens tegen, dat ga je maar leren! Dus toen heb ik daar echt...En toen moest je die papieren dingen, die mouwen. En dat was het ergste, vond ik. Dan had je het genaaid en in mekaar gezet en dan moest je het ómdraaien. Want ja, als je zoiets naait en je hebt zo'n dingetje d'r aan zitten, die mag je niet zien, dus die moet omgedraaid worden. En dan wilde die mouw nog wel eens scheuren; het was maar papier.

I-1: Maar van papier?

I-2: Jullie naaiden dus de papieren en niet de stoffen dingen?

G: Nee, nee, dat was er niet!

I-2: Okay.

G: Nee, gewoon papier met de hand.

I-1: Dus u zette helemaal van papier een kledingstuk in elkaar?

G: Ja.

I-1: Met de hand genaaid?

G: Ja ja, dat moest, want er was geen stof.

I-1: Nee, maar om dan toch de techniek te leren.

G: Ja ja, dat je wist hoe het hoorde. Dan moest je die patronen tekenen en d'r uit knippen en op een ander stuk papier leggen, en ook uitknippen en dat in elkaar zetten. Dat leerde je dan.

I-1: Heeft u dat, heeft u dat inderdaad zo geléerd, kon u er later mee aan de slag in uw eigen tijd?

G: Jawel.

I-1: Of bent u er nog apart voor gaan leren?

G: Nee, daarna ben ik toch nog wel even echt naar de Huishoudschool geweest, maar ik had het wel zo goed geleerd dat ik dat wel kón. Uiteindelijk heb ik mijn eigen bruidsjurk gemaakt.

I-1: Zó!

G: Ja.

I-2: Ja, wat leuk.

G: En van de bruidsmeisjes.

I-1: Zo, ja, en nou horen we u dat u op school zat en dat u ook nog in aparte clubjes zat. Deed u, had u ook nog andere dingen wanneer u vrije tijd had? Ging u dan ook wel eens naar een clubje of zo, of wat leerde u?

G: Nou, clubjes van school, voor wat leren, dat was meestal óp school. Dus dan moest je na schooltijd blijven om nog wat...

I-1: Extra's te leren?

G: Ja. En sporten. Nou, dat was turnen.

I-1: Turnen?

G: Ja, Victorie.

I-1: Dat was een turnclubje hier in Leiden? Waar zat die?

G: Ja, Victorie, gewoon ook op de school.

I-1: Ook bij school?

G: Ja.

I-1: Dus al die extra clubjes, die waren toch een beetje verbonden met school?

G: Met school. Ja, nee, dat vond ik ook wel leuk.

I-1: Turnen vond u leuk?

G: Ja.

I-2: Ik zit nog even aan uw vader te denken. Die ging na de oorlog werken in De Kooi. Was hij toen weer chauffeur of deed hij toen wat anders?

G: Mmmm, toen ging hij bij Boot werken.

I-1: Boot, machinefabriek? Of zoiets?

G: Nee, die man heette Boot. Maar, ze maakten boten ook.

I-2: O!

G: Want je had daar de Zijl en daar gingen die boten van de kant af, dan gleden ze zo het water in.

I-1: Okay ja, een werf!

G: Een werf.

I-2: En wat deed hij daar?

G: Ik denk van alles. Hij had geen vast ding voor te werken, nee, niet dat hij lasser was of zo.

I-2: Hij kon ook wel veel, denk ik.

G: Hij kon veel met zijn handen. Beetje technisch inzicht; hij was uiteindelijk ook chauffeur. Ja ja, hij moest toch uiteindelijk ook zijn ogen op de weg houden. Nee, dat...

I-1: Okay. Ik vraag mij nou ook af, gezien de tijd: mogen we weten hoe u uw man heeft ontmoet?

G: Ja!

I-1: Waar kwam u die tegen?

G: Nou gewoon. Mijn nicht die trouwde met een man en die had kinderen bij hem, die kwamen zich voorstellen bij ons.

I-1: Dat gebeurde in die tijd, hè?

G: Ja, een hele voorstelling, en daar zat er één bij en nou ja, die zag ik wel zitten.

I-2: Dus die heeft u gewoon bij u thuis ontmoet!

G: Ja.

I-1: Hij kwam zich voorstellen!

G: Ja, en de trouwerij... Ja, daar ben ik echt hartstikke gelukkig mee geweest.

[loopt weg om hun trouwfoto van de muur te halen]

I-2: Zal ik hem pakken? Kunt u er bij?

[maar foto valt al in scherven op de grond]

I-1: O, is die nu kapot?
 G: Nou, de foto niet.
 I-1: Ach...[scherven worden opgeruimd]. Welnee.
 [onverstaanbaar gepraat]
 G: Nou, daar staan ook die jurken op. De glans is er nu vanaf!
 I-2: Het glas en de glans.
 I-1: Wat een mooie jurk is dat!
 G: Prachtig hé?
 I-2: Tule heeft u er bij gebruikt.
 G: Ja.
 I-1: In welk jaar was dit?
 G: 1958. [1956, november, huwelijk J.H. Vlieland en M. Hartman]
 I-1: Want we kijken nu naar uw trouwfoto uit 1958.
 I-2: U heeft schoenen met hoge hakken.
 I-1: Maar die jurk! Het lijkt wel alsof die twee etages heeft!
 G: Heeft die ook.
 I-1: Prachtig! Kijk, die bruidsmeisjes!
 G: Ja, het waren dochters van mijn oudste zus. Ja, kijk, dit is kant.
 [nogmaals krakend glas]
 G: Voorzichtig hoor! Kijk uit. Ik ben zelf nog erger...
 I-1: Ja, maar ik vind het zo...., al dat glas.
 I-2: Maar er zitten ook heel veel splintertjes tussen.
 I-1: Oh, zonde!
 G: Welnee! Stukje glas, dat zetten we d'r in. [glas wordt verder opgeruimd]. Weg!
 I-1: Het is echt een plaatje.
 I-2: Ik vind het een hele mooie jurk.
 I-1: Ja, maar ook een heel mooi stel! Sjek en ook apart.
 G: Hoedje, ook zelfgemaakt.
 I-1: Ja, dat hoedje is enig! En er zit een kort sluiertje achter aan.
 G: Ja, ik wilde niets hebben wat over de grond sleepte.
 I-1: Nee, maar tule, en dan ook nog een onderrok, en dan nog iets met een schootje overheen.
 I-2: En een hele mooie bos bloemen. Mooi bouquet!
 G: Ja, dat zijn, hoe heet...stefanoten.
 I-1: O ja, en die ruiken ook zo heerlijk.
 G: Ja, leuk. En die foto is gemaakt op de Hooigracht.
 I-1: Op de Hooigracht, daar. Welke fotograaf zat daar?
 G: Kooiman.
 I-1: Dat zit er allemaal niet meer.
 G: Nee. Er is zoveel wat er niet meer zit. Daar ga je ook aan wennen.
 I-1: Tja, maar. Het is een mooi stel met zijn allen.
 G: Ja.
 I-2: Hebben jullie lang verkering gehad, voordat jullie gingen trouwen?
 G: Eh, ja, zes á zeven jaar.
 I-2: Want was er geen huis beschikbaar in die tijd?
 G: Nee.
 I-2: Nee, hè?
 G: Nee.

I-1: En toen? Hoe is dat toen gegaan?

G: Toen moesten we naar boven, op zolder. Eh ja, je had een stuk zolder en daar sliepen we en je had een ander stuk zolder en dat moest dan maar omgetimmerd worden. En aangezien mijn man vreselijk handig was met zijn handen, is hij, heeft hij dat omgetimmerd. Als je nagaat dat diegene, van waar je komt als je een huis wil huren, hè en dan kwam die kijken of je die ruimte wel nodig had. En dat die, haha, man zei: "Oh, u zit hier nog hartstikke mooi. U zit hier prachtig. U hoeft niet..." Dus wij kregen zowat geen huis.

I-1: Omdat je zo mooi zat! Omdat uw man zo handig was.

G: Ja! Want hij had natuurlijk, we hadden, zeg eens wat. Ja, er zit hier of daar ook ergens een foto van tussen. Hij had een tweepersoonsbed staan en dan hadden we daar... daar hadden we een klein tafeltje staan met een paar stoeltjes d'r bij, die net op je eentje kon eten. En toen had tie aan die kant een rek gemaakt, waar je je lakens en je ondergoed en al dat spul opgevouwen en dan met een gordijn ervoor. Ook weg, dus.

I-1: Heel comfortabel.

G: Heel klein, heel miniem.

I-1: Maar wel handig.

I-2: Maar u kon goed naaien, door een gordijn te naaien. Bij wie zat u op zolder?

G: Bij mijn moeder!

I-1: Oh! We zitten dus nog steeds in de Floresstraat. In 1958.

G: Ja! We zaten daar ook nog heel lang.

I-2: Wanneer kreeg u uw eerste huis, uw echte huis?

G: Kijk, die hebben we gekocht! Op de Oude Vest. Toen woonden we nog steeds in. Toen hebben we daar, hebben we een huis gekocht en daar gingen mensen, die woonden daar beneden of boven. Laat ik het zo zeggen, boven. Beneden stond leeg. Konden we kopen en dat hebben we toen gedaan.

I-1: Een koophuis!

G: Jaha!

I-2: Een deel van een huis?

G: Nou nee, het hele huis!

I-2: Het hele huis gekocht?

G: Maar die mensen die woonden daar op de bovenverdieping, dus die betaalden huur.

I-1: Ja.

G: En toen zei mijn man, die zei van: "Weet je wat, we gaan die zolder" - want het was drie verdiepingen - hij zegt: "we gaan die zolder ook verhuren, als studenten". Nou, en hij timmerde dat allemaal netjes af, maakte d'r leuke kamers van en nou ja, op die manier hebben we toen dat huis gekocht. En betaald!

I-1: Ja, zo! Dankzij zo'n handige man!

G: Ja.

I-1: En u natuurlijk! Dus u woonde op de Oude Vest. En dat huis staat er nog?

G: Staat er nog. Is nog steeds van mij!

I-1: Zo!

G: Haha!

I-2: Maar wanneer heeft u dat ongeveer gekocht?

G: In '60.

I-2: Okay. Dus dan heeft u twee à drie jaar op zolder gewoond?

G: Ja, dat hebben we zeker.

I-1: Maar dat is dan toch bijzonder dat u rechtstreeks van een zolder, een zolderverdieping, een huis kunt kopen!

G: Ja haha! Ja, ik zeg het ook en toen zijn we daarvandaan eh, van de Oude Vest, want ik woonde helemaal niet goed in dat huis. Want ik, moet je eens luisteren, beneden is schaduw - aan de achterkant staat de Marekerk.

I-1: Want welk nummer was het?

G: 63.

I-1: 63? O, maar dan was het aan deze kant van de Oude Vest.

G: Ja, en daar staat schaduw.

I-1: Ja, want als je daar dat steegje [Koddesteeg] in kijkt, dan torent die kerk... die staat daar behoorlijk in de weg.

G: Nee, hij staat niet in de weg, maar...

I-1: Hij stond er eerder, ik weet het.

I-2: Hij stond in de weg.

G: Nee, we kregen geen zon. En dat was heel erg, hoor, voor mij. Ja, dat was heel erg.

I-2: Ja, u was de hele dag thuis in feite. Of werkte u nog?

G: Nee. nee, nee.

I-2: Dat mocht niet meer, waarschijnlijk?

G: Nee, dat mocht niet? Dat mocht zeker niet! Als je ging trouwen, was je uitgewerkt!

Dan ging je met pensioen!

I-2: Dat was ook al toen jullie nog op zolder woonden? Toen zat u veel thuis?

G: Dat betekende: bij mijn moeder natuurlijk.

I-1: Maar toen had u ook geen werk meer?

G: Nee, dat is... dan ben je uitgewerkt.

I-2: Dan kan je nog wel thuiswerk doen, waarschijnlijk.

G: Jawel, daar kon niemand je toe verplichten.

I-2: Maar heeft u dat dan wel gedaan?

G: Ik heb het geprobeerd, maar nee. Ik denk: weet je wat, ik ga dus kleding naaien. Dat kon ik. Maar ja, dan kwamen ze met die kinderen en dan kwamen ze met kleding van henzelf en daaruit moest je knippen, nou.... en dan kwam je en dan waren ze later en dan hadden ze geen tijd of wat dan ook. En dan was je een paar weken verder en dan waren die kinderen weer wat gegroeid. Ik denk ook: nou ja, daar valt ook geen geld mee te verdienen. Ik denk: daar schei ik mee uit. Maar ja, uiteindelijk - mijn man ging wel werken, want die was loodgieter - en uiteindelijk hebben we toen... want ik wilde daar weg van de Oude Vest en toen hebben we een huis gekocht aan de Zoeterwoudseweg [nr. 104]. Nou! Als iets leuk was, dan was dat het. Een tuin, zon, de hele dag. Zo!

I-1: Zo, dat was boffen! Maar dat huis aan de Oude Vest, dat hield u nog?

G: Ja.

I-1: En toen naar de Zoeterwoudseweg. Dat zijn huizen die er nog steeds staan?

G: Die staan er nog.

I-1: Die kijken... aan de overkant is dan de Praxis en zo.

G: Precies, ja!

I-1: Op dat stukje. Het zijn mooie huizen, het lijkt een beetje op hier!

G: Ja, haha! Dat was ook de bedoeling!

I-1: Okay.

G: Ja, want mijn man, die wilde daar... Die woonde daar wel, maar die was niet zoals ik, dat ie de hele dag thuis zat. Maar o nee, toen gingen we ook nog... een snackbar opzetten!

I-2: Aan de Zoeterwoudseweg?

G: Nee, haha! In De Kooi!

I-1: Terug naar De Kooi!

G: Enne, dat hebben we toen, eh, een aantal jaren gedaan. En dat hebben we opgezet in de Hansenstraat en die knul, die zou het overnemen van ons en dat heeft ie gedaan en hij maakte er een bende van! Want het beste kan je het zelf doen. Enne, uiteindelijk hebben we toen de Hansenstraat nog geprobeerd, we hebben de Timorstraat gehad, daar hadden we... die staat er nog trouwens nog, die snackbar.

I-1: Op de hoek?

G: Ja.

I-1: Op de hoek van de Lage Rijndijk?

G: Nee, nee, nee.

I-1: Toch niet?

G: Meer naar binnen in De Kooi.

I-1: Maar op de hoek van de Timorstraat in ieder geval.

G: Ja, enne. Dus nou ja, dat hebben we gedaan en... nou ja, en toen werden we in de Hansenstraat, die knul, die had die hele zaak verpest. Toen hebben wij nog een hele poos zitten denken wat wij ermee aan moesten en toen zei ik tegen mijn man: "Joh". Je had daar aan de achterkant twee deuren. "Joh, we zetten daar een vlikobak en alles wat weg moet, gaat er in". En ik zeg: "Dan gaan we het opnieuw opzetten", en dat hebben we gedaan. Het is nooit meer wat geworden! Als de mensen eenmaal het idee hebben dat een zaak vuil is, nou, dan kan je het wel vergeten.

I-2: Ja, het is een buurt hè, die dan...

I-1: En dan krijg je de naam en dan is het moeilijk...

G: Ja, dat was in de Hansenstraat dus.

I-1: Maar in de Timorstraat is het goed gegaan. En deden jullie dat dan samen?

G: We deden alles samen.

I-1: Zo'n snackbar?

G: Ja, we hebben, deden alles samen! Alles met zijn tweetjes. Dus we zaten de hele dag op elkaars lip! Ja, nee, maar ik zeg het. En toen, ja, toen was eh... zijn we daar vandaan... Hansenstraat, Timorstraat. en toen zijn we... ja, toen wilde mijn man iets hebben om zijn hobby uit te voeren. En dat was vissen! Hij zei: "Ik zou wel willen verhuizen, maar dan wilde ik wel aan het water zitten!" Nou ja, en toen zit hij altijd de krant na te lezen. Op een gegeven moment zegt ie: "Ik ga weg, ben zo terug". En toen stond ie op. Maar het was echt vóór dat we open moesten op de Timorstraat. "Joh, dat kan toch niet, we moeten daar zo wezen. Je zit aan het huis gebonden, je kan toch niet...effe instappen". "Nee, ik ben zo terug!" Nou, hij is er heen geweest, hij is teruggekomen. Hij eh: "Dat moet je zien!" Want hij had al verschillende huizen aangebracht, dat hij zei op de Lage Rijndijk. Daar, die aan het water liggen.

I-1: Die aan het water grensden?

G: Nee, kleine huisjes zijn er vaak bij, rare tuintjes. Ik zeg: "Nee, dat doe ik niet". Ik zeg: "Weet je wat ik voor een huis wil?" Ik zeg: "Waar ik de Zoeterwoudseweg in kan nabouwen!" Ik zeg: "Dat wil ik, want de Zoeterwoudseweg, daar woon ik naar mijn zin".

I-1: Ja.

G: En nou ja... toen hebben we dan, zijn we daar wezen kijken. Toen zeg ik: "Joh, dat is het! Die moeten we zien te bemachtigen!"

I-2: En dat was dit huis?

I-1: Het was dit huis!

G: Ja! Nou, dat hebben we dus gedaan!

I-1: Nou, en had u zon?

G: Ik had zon!

I-1: En uw man had het water, het water!

G: Ja.

I-1: Wat kon hij daar vangen?

G: Nou, hij heb daar van alles gevangen: snoeken, baarzen, voorns, ja hoor, echt! Het was best wel leuk.

I-2: Jullie hebben wel veel vis gegeten?

G: Neehee!

I-2: Of gaat alles weer terug?

G: Heel veel gaat terug. Baars, dat weet ik, die heb ik wel eens gegeten. Ik zeg: "Neem die maar mee, want die fileren we wel en daar maken we wel een lekker potje van".

Nee, ik zeg, ik woon hier hartstikke naar mijn zin, zeg.

I-1: Ja, het is een unieke plek hier.

G: Ja, ja. Ik zeg: we hebben het zelf helemaal verbouwd.

I-1: Okay, nee, maar het is rustig, u heeft een tuin, de Rijn er achter. Ik denk ook een leuke buurt?

G: Nou, dat valt wel mee. In het begin was het een beetje moeilijk.

I-1: Want hoe lang zit u hier nou?

G: Drie en dertig jaar! In het begin riepen ze allemaal... [trekt gezicht]

I-2: Een beetje verwaand? Jullie pasten er niet tussen of zo?

G: Of eh, dat vonden hun, denk ik. Welja.

I-1: Maar dat is overgegaan?

G: Welja.

I-1: We moeten het langzamerhand gaan afsluiten. Zijn er nog dingen die u kwijt wil?

Waarvan u zegt: Nou, dat moeten jullie toch weten!

[we buigen ons nog over de stukgevalle foto die op de tafel ligt]

I-1: Ja, ik vind dit echt zonde.

I-2: Een splintertje hier.

G: Ach, een nieuw glas maakt ... het weer okay. Nee, dit is van.. o, waar we het over hadden! [toont oude foto]. Ze gaan helemaal uit elkaar.

I-2: Die foto-albums?

G: Nou ja.

I-1: U heeft een interessant leven gehad!

G: Ik mag niet klagen!

I-1: Nee, dat doet u ook niet.

G: Ik heb mij nooit verveeld! [lacht]

I-1: Want wat doet u nu?

G: Niks! Haha!

I-1: Ik geloof er niks van.

G: Nou ja, ik ben bezig met handenarbeid en dat soort dingen. Ja, de tuin vraagt ook je aandacht. Dat moet ook allemaal gebeuren.

I-1: En bent u oma? [er staan foto's op het dressoir]

G: Jaha! En overgrootoma.

I-1: Kijk!

G: Kijk, daar staat het nageslacht. Dat zijn de kleinkinderen.

I-1: Dat zijn de meiden.

G: En dit ook. Dat is van mijn dochter en dat is van mijn zoon. Want de middelste zoon heeft geen kinderen.

I-1: Nee, maar u heeft dus een dochter en twee zonen. Dat is toch iets om trots op te zijn?

G: Jaha. Moet je luisteren. Kijk maar, ik heb nog een foto van die boer zijn kinderen van Albergen.

I-2: Toen u na de oorlog daar nog geweest bent? Bent u naar een bruiloft geweest van een van de kinderen?

G: Nee hoor, gewoon zomaar.

I-2: Dat hebt u zo gekregen?

G: Dat heb ik zo gekregen. Dit hebben ze me opgestuurd.

I-1: Ja, 1953, 1954 denk ik.

I-1: Mogen wij u hartelijk bedanken?

G: Graag gedaan.

I-1: Voor uw tijd en uw verhalen en voor uw enthousiasme om te vertellen.

G: Ik vind het gezellig.

I-2: Het was ook leuk.

G: Zo is het. Ik hoop dat jullie er wat aan hebben.

I-2: Ik wil nog heel graag een paar foto's maken.

G: Okay.